

Nr. 6.

Warszawa, dn. 15 marca 1939 r.

Ogóln. zbioru Nr. 723.

WYDAWCA: W imieniu Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych — Prezes Rady Związku inż. Piotr Drzewiecki.

Za redaktora odpowiedzialnego inż. Antoni Dunin.

Spółka Akcyjna Fabryk Metalowych pod firmą

NORBLIN, B-cia BUCH i T. WERNER

Zarząd w Warszawie, ulica Żelazna 51

Telefon — Centrala 5-69-90.

Skrzynka pocztowa Nr. 617.

Wykonywa na zamówienie:

BLACHĘ handlową, miedzianą i mosiężną, jak również blachę paleniskową do kotłów parowych.

DRUTY miedziane, mosiężne, aluminiowe i krzemo-bronzone do telefonów, telegrafów i tramwajowe „Trolley“.

RURY miedziane, mosiężne i aluminiowe ciągnięte bez szwu, systemu Manesmanna.

PRĘTY I SZYNY miedziane, mosiężne i aluminiowe.

KABLE-LINKI miedziane gołe.

(5)

OŁDAKOWSKI
i
NEUMARK

właśc. Edw. Neumark

Łódź, Pogonowskiego 81.

Produkuje: **MŁOTY** sprężynowe i spadowe, wózki transportowe, narzędzia ślusarskie, kowalskie, kolejowe i drogowe, klucze maszynowe lotnicze i specjalne, **ODKUWKI** ze stali węglistych i stopowych.

(37)

Sp. Akc. J. JOHN w Łodzi

wykonywa:

TOKARKI POCIĄGOWE:

z kołami stopniowymi. . . . . JL-150 i TWN-230
szybkobieżne uniwersalne . . . . . TJN - 230
wysoce szybkobieżne uniwersalne . . . . . TJS - 150 i TJS - 200
produkcyjne szybkobieżne o bezstopniowej zmianie
obrotów . . . . . TSH - 150

WIERTARKI PIONOWE:

słupowe . . . . . Wa - 32 i Wb - 40
kadłubowe o bezstopniowej zmianie obrotów . . . . . W. II - 40

Wiertarka kadłubowa W. II-40

PRZEKŁADNIE ZĘBATE różnej wielkości i przełożenia. — **MOTOREDUKTORY, KOŁA ZĘBATE** czołowe z zębami frezowanymi prostymi, skośnymi, daszkowymi, hartowanymi i szlifowanymi. — **KOŁA ZĘBATE** stożkowe z zębami heblowanymi prostymi i skośnymi. (2)

Koks Odlewniczy z Koksowni Dębieńsko

dostarczają

Zjednoczeni Polscy Przemysłowcy Metalowi

Sp. Akc.

Warszawa, Ś-fo Krzyska 23

Tel. 211-15 i 681-20

(47)

METALLUM

Towarzystwo Handlu
i Przeróbki Metali Sp. z o. o.

Katowice, Dworcowa 11. Tel. 346-62 i 362-62

Odlewnia i składy:

Sosnowiec, ul. 1-go Maja 21/23. Tel. 620-97

Produkuje blachy miedziane i mosiężne od 0,3 mm
wzwyż, w wymiarach handlowych i ści-
słych, miękkie, półtwarde, twarde i sprę-
żyste. (46)

Źródła zakupu.

**Autoklawy, prasy filtra-
cyjne (blotniarki), a-
paraty chemiczne e-
maliowane i z żeliwa
kwaso - ługo - ognio-
odpornego:**

Zakłady Przemysłowe St.
Weigt. Sp. Akc., Łódź, Biu-
ro Warszawskie: Moniuszki
2a. Biuro Poznańskie: A.
Marcinkowskiego 24. (9)

Aluminiowa blacha

W. Kemnitz, Warszawa IV

Terespolska 24, tel. 10-24-24
(11)

**Aparaty miernicze
precyzyjne:**

G. Gerlach, Warszawa,
Tamka 40. Firma egz. od
r. 1816. (12)

* Polskie Zakłady Optyczne
S. A. Warszawa, Grochow-
ska 316. (13)

„ACUSAN” Wytwórnia Igieł
Metalowych i Chirurgicz-
nych J. Czekaliński, War-

szawa, Al. Jerozolimskie
117, tel. 603-65.

**Betoniaraki przeciwprą-
dowe „Beka”**

Wytwórnia Maszyn Inż. I.
Banachiewicz i S-ka. Dawn.
Krawczyk i S-ka. Przedsta-
wicielstwo w Warszawie
I-ma „Metaferrum”, ul. Ks.
Skorupki 12 m. 5, telefon
8.49-30. (18)

Blachy dziurkowane

(sita):

Wytwórnia Blach Dziurko-

wanych „Sito”. Warszawa,
Wiatraczna Nr. 15, telefon
10.01-92, 10.13-10. (14)

Cynowe wyroby

blacha, rury, druty, folie.
W. Kemnitz, Warszawa IV
Terespolska 24, tel. 10.24-24
(9)

Dźwigniki — Łańcuchy:

„Bracia Jenike, Fabryka
Dźwignów Spółka Akcyjna”
Warszawa, Al. Jerozolim-
ska 20, telefony: 629-64
i 220-00. (15)

Nr. 6.

Warszawa, dn. 15 marca 1939 r.

Ogóln. zbioru Nr. 723.

WYDAWCA: W imieniu Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych — Prezes Rady Związku inż. Piotr Drzewiecki.
Za redaktora odpowiedzialnego inż. Antoni Dunin.

REDAKCJA i ADMINISTRACJA: Warszawa, ul. Marszałkowska 140, tel. 5.94-26. Adres telegr.: „Metalowcy — Warszawa”.

Prenumerata wynosi z przesyłką w kraju: zł. 5 kwartalnie. Numer pojedynczy zł. 1.—

TREŚĆ NUMERU: Wyniki prac komisji do zbadania interwencjonizmu. — Przed decyzją w sprawie składek na ubezpieczenia społeczne. — Wiadomości związkowe. — Na marginesie Technicznych Targów Lipskich. — Wiadomości z zagranicy.

Wyniki prac komisji do zbadania interwencjonizmu

W numerze poprzednim „Przemysłu Metalowego” podaliśmy wiadomość o zakończeniu prac Komisji powołanej przez Min. Przem. i Handlu do zbadania interwencjonizmu w zakresie przemysłowym. Ostatnio ukazało się Nakładem Związku Izb Przemysłowo-Handlowych sprawozdanie Komisji, w którym zobrazowany został przebieg jej prac oraz sformułowane wnioski. Pokróćce omówimy najistotniejsze części tego sprawozdania.

Sprawa przymusowych organizacji.

Sprawę tę wysuwamy na pierwszy plan, gdyż była ona w okolicznościach towarzyszących powstaniu komisji najważniejszym punktem jej prac.

Komisja do zbadania interwencjonizmu w zakresie przemysłowym powołana została do życia stosunkowo niedawno, bo na początku ub. r., niemniej już dziś zapewne zatarły się nieco w pamięci fakty i okoliczności, towarzyszące powstaniu Komisji, a następnie oddziałujące na kierunek jej prac.

W końcu 1937 r. pojawiły się, zresztą nie po raz pierwszy, wiadomości o projektach tworzenia t.zw. zespołów przemysłowych. Nazwa ta oznaczała przymusowe organizacje życia gospodarczego, za pomocą których miało nastąpić uporządkowanie i usprawnienie akcji interwencyjnej rządu. Wywołało to żywą wymianę zdań na temat: przymus czy dobra wola w organizacjach życia gospodarczego.

Dyskusja ta z rzadką w naszych stosunkach jedno-myślnością odrzuciła zdecydowanie zasadę przymusu, przyznając wyższość organizacjom dobrowolnym.

W tych warunkach zapadła przyjęta z powszechnym uznaniem decyzja p. Ministra Przemysłu i Handlu o powołaniu pod przewodnictwem p. Prezesa Klarnera specjalnej Komisji, w skład której weszli przedstawiciele życia gospodarczego, izb ustawodawczych i rzeczoznawcy, zaproszeni ad personam.

Zadaniem Komisji było opracowanie wniosków, mających na celu reformę interwencjonizmu pod kątem widzenia sprawności i fachowości stosowania istniejących środków interwencyjnych. Obok tak szerokiego zakresu postawiono Komisji zadanie opracowania projektu ustawy o samorządzie branżowym „o ile Komisja uzna tę drogę reformy stanu dzisiejszego za wskazaną”.

To drugie zadanie, wskazujące pewną określoną alternatywę reformy, skierowało znaczną część zainteresowań Komisji na sprawę potrzeby nowych organizacji życia gospodarczego i na sprawę przymusu w życiu organizacyjnym przemysłu.

Odnośnie drugiego zadania, postawionego Komisji, stwierdziła ona, że istniejąca w Polsce organizacja przemysłu, oparta na dobrowolnych związkach przemysłowych oraz izbach przemysłowo-handlowych, odgrywa istotną i dodatnią rolę w zakre-

sie rozwoju życia gospodarczego. Uzupełnienie obecnej struktury organizacyjnej, zdaniem Komisji, może być wskazane tylko w tych dziedzinach życia gospodarczego, w których interwencjonizm posunięty zostaje szczególnie daleko, i to tylko w tych wypadkach i w tym zakresie, w jakim istniejące organizacje okażą się niedostateczne. Potrzeba takiego uzupełnienia ma być oceniana przez międzybranżowe komitety przemysłowe. Do ich kompetencji należy przesądzenie, czy należy powołać do życia przymusowe zrzeszenia specjalne dla wykonania określonych, zleconych im czynności interwencyjnych.

Ten ostatni typ zrzeszenia opatrzony jest wielo zastrzeżeniami Komisji, która wyraźnie wskazuje na wyjątkowy charakter tego rodzaju uzupełnienia obecnych form organizacyjnych życia gospodarczego.

Zasadnicze stanowisko większości Komisji znalazło swój wyraz w zamykającym sprawozdanie uwagach „w sprawie przymusu organizacyjnego w przemyśle“. Jest to rejestr najistotniejszych ujemnych skutków gospodarczych, które musiałby spowodować przymus organizacyjny w przemyśle jako zjawisko powszechne. Sumienne i wnikliwe badania Komisji, uwzględniające w szerokiej mierze doświadczenia, uzyskane w innych państwach, pozwoliły sformułować tezę, że zrzeszenia przymusowe nie tylko nie odciążą przez swą działalność administracji państwowej, lecz spowodują nawet zwiększenie jej zadań oraz silniejszy i szybszy jej rozrost. Nie dając żadnych korzyści, przymus organizacyjny spowoduje niewątpliwie straty, do których przede wszystkim zaliczyć należy unicestwienie niezależnej opinii organizacji branżowych, które przymusowy charakter sprowadziłby do roli pomocniczego narzędzia administracji.

Na postawione zapytanie, jak należy przeorganizować życie gospodarcze pod kątem widzenia potrzeb akcji interwencjonistycznej komisja wyraźnie odpowiedziała, iż a) przymus organizacyjny jest zbędny, b) uzupełnienie obecnej struktury organizacyjnej może być w pewnych określonych wypadkach pożyteczne, c) rozbudowa dobrowolnych zrzeszeń branżowych jest bezwzględnie pożyteczną i wskazaną. Zdaniem komisji dobrowolne zrzeszenia już dziś spełniają zadowalająco wiele czynności zleconych przez państwo. Mogą być one jeszcze bardziej pomocne w akcji usprawnienia interwencjonizmu jeśli nastąpi pogłębienie współpracy czynników rządowych i samorządu gospodarczego z dobrowolnymi zrzeszeniami oraz upowszechnienie idei zrzeszeniowej. Działalność w tym zakresie powinna polegać przede wszystkim na propagandzie oraz na bezpośredniej perswazji, przy czym powinna ona dotyczyć zarówno branż nie posiadających wcale zrzeszeń lub rozproszonych w kilku zrzeszeniach, jak i przedsiębiorstw niezrzeszonych. Fakt, iż dobrowolne organizacje branżowe skupiają wszystkie lub

znaczna większość fabryk jest najlepszą obroną przeciw zakusom przymusowości.

Jak usprawnić interwencjonizm przemysłowy?

Winę za dzisiejszy stan rzeczy w zakresie interwencjonizmu przemysłowego ponoszą, zdaniem Komisji, nie tyle „podmioty interwencjonizmu“, a w każdym razie nie dobrowolne organizacje życia gospodarczego, lecz braki w systemie i technice interwencjonizmu. Komisja stwierdza, że interwencjonizm nie jest celem samym w sobie, lecz środkiem do realizowania określonego programu gospodarczego. Operowanie środkami interwencyjnymi może być racjonalne i w pełni celowe tylko wówczas, gdy istnieje ustalony program gospodarczy rządu zarówno w liniach ogólnych, jak i w stosunku do poszczególnych działów produkcji narodowej. Niestety zbyt wiele elementów dotychczasowej polityki jest płynnych ze szkodą dla rozwoju gospodarczego kraju. Komisja przywiązuje szczególną wagę do realizacji postulatu sformułowanego już przez Radę Gospodarczą w 1936 r., mianowicie do ustalenia branżowych programów gospodarczych. Programy takie winny być opracowane w drodze narad czynników rządowych z zainteresowanymi czynnikami gospodarczymi.

Komisja uważa, że istotnym warunkiem usprawnienia interwencjonizmu przemysłowego jest zrealizowanie następujących zasad:

1) by interwencjonizm nie miał charakteru wielotorowego, a więc by nie był uprawiany jednocześnie i dla tych samych celów przez różne organy państwowe, na podstawie różnych tytułów prawnych,

2) by w tych wypadkach, gdy środki interwencyjne muszą być stosowane przez różne organy państwowe, dokonywało się to w warunkach pełnego ich zharmonizowania,

3) by na terenie rządu i administracji państwowej nastąpiła rzeczywista koordynacja dyspozycji w zakresie polityki gospodarczej.

Komisja kładzie specjalny nacisk na trudności, powstające w atmosferze niepewności stwarzanej brakiem wyraźnego ustalenia granic interwencjonizmu państwowego, nie działającego w jasnych, z góry określonych ramach prawa i przepisów, lecz podejmowanego nieraz przez poszczególne organy państwowe zupełnie nieoczekiwanie i bez zwracania uwagi na upoważnienia prawne. To są właśnie poważne przyczyny zahamowania inicjatywy prywatnej.

Postulat komisji, aby stosowane były tylko normy generalne przy ograniczeniu do minimum form indywidualnych nakazów i zakazów jest wyrazem poglądów i życzeń życia gospodarczego. Życie to formułuje jeszcze jeden postulat, aby słuszne uwagi komisji znalazły jak najprędzej zastosowanie praktyczne.

Przed decyzją w sprawie składek na ubezpieczenia społeczne

Zbliża się data (1 kwiecień b. r.) wygaśnięcia ustawy ustalającej przejściowo obecną wysokość składek na ubezpieczenia społeczne. Jaki będzie dalszy los tej sprawy do tej pory jeszcze nie zdecydowano. Podawane są dwie wyłączające się nawzajem wersje. Pierwsza, znajdująca oparcie w dwukrotnych oświadczeniach p. Ministra Opieki Społecznej, iż składki zostaną podwyższone do wysokości z 1936 r., druga, będąca wyrazem kół zainteresowanych, szerokiej opinii, że składki pozostaną jeszcze na rok w obecnej wysokości, przy niezwłocznym rozpoczęciu prac nad reformą ubezpieczeń.

W dzisiejszym stanie rzeczy zarówno pierwsze jak i drugie rozwiązanie jest jednakowo prawdopodobne. Wynika to z braku jakiegokolwiek określonej polityki wobec ubezpieczeń społecznych w skutkach czego droga rozwojowa tego resortu jest niezwykle chwiejna i niezdecydowana. W szczególności rażąco są dysproporcje między zapowiedziami programowymi w tej dziedzinie a ich realizacją.

Konieczność potaniaenia ubezpieczeń była dostrzegana już dawno. W 1932 r. ówczesny Prezes Rady Ministrów mówił o tym jasno i bez ogródek:

„W dążeniu do obniżenia kosztów produkcji nie można pominąć zagadnienia ciężarów społecznych. Musimy iść również na ich potanieenie. Rząd wniósł dlatego do Sejmu ustawę scaleniową i przywiązuje dużą wagę do jej przeprowadzenia. Reforma świadczeń społecznych, z jaką Rząd wystąpił, leży w interesie wzmocnienia wytwórczości“.

Z takimi nadziejami uchwalona tzw. ustawa scaleniowa, jak wiadomo, nie tylko nie ziściła pokładanych w niej nadziei, ale wywołała ostrą krytykę, która, mimo upływu dłuższego okresu czasu, dotąd jeszcze trwa.

Dużo się następnie mówiło o zmianach lecz dopiero 1936 r. przyniósł konkretniejszą zapowiedź tych zmian. Na Naradzie Gospodarczej odbytej pod przewodnictwem Prezesa Rady Ministrów (obecnego Ministra Opieki Społecznej) powzięta została jednomyślna a uzgodniona z przedstawicielami rządu następująca uchwała:

„Należy dążyć do przebudowy i potanieenia ubezpieczeń społecznych oraz do ich usprawnienia na drodze uproszczeń przepisów i organizacyj“.

Wkrótce potem nastąpiła obniżka składek (przejściowo na 2 lata) oraz rozpoczęła prace specjalna Komisja do usprawnienia ubezpieczeń społecznych. Wydawało się, że nareszcie wybrano drogę właściwą. Złudzenie trwało jednak krótko. Okazało się, że komisja zajęła się tylko wąskim odcinkiem zagadnień ubezpieczeniowych, a i z tych niedostatecznie wniosków komisji niczego w życie nie wprowadzono.

Jakie jest obecne stanowisko rządu wobec problemu ubezpieczeń społecznych? Znamy tylko poglądy p. min. Opieki Społecznej wyrażone na konferencji z delegatami Związku Izb Przemysłowo-Handlowych w dn. 27 stycznia br. Zdaniem p. ministra reforma ubezpieczeń nie jest dziś aktualną, a jeśli chodzi o wysokość składek „to przy podejmowaniu decyzji rząd będzie musiał wziąć pod uwagę, że od czasu, gdy sprawa ta była decydowana po raz pierwszy, sytuacja gospodarcza kraju uległa znacznej poprawie. Poprawa ta w stosunku do 1935 r. wyraża się m. in. niemal 40% wzrostem produkcji przemysłowej, prawie 24% zwiększeniem wypłat pracowników najemnych poza rolnictwem i 7% wzrostem płac realnych w przemyśle“.

Jest to zupełnie jasna zapowiedź podwyżki składek, zapowiedź oparta nie na momentach ubezpieczeniowych a jedynie gospodarczych.

W świetle faktów jasnym jest, iż uznawana do niedawna przez rząd potrzeba ulepszenia i potanieenia ubezpieczeń nie nastąpiła. Jasnym jest również, iż poprawa gospodarcza, która łagodzi (lecz nie usuwa) permanentny kryzys ubezpieczeniowy może nie trwać wiecznie. Wszystkie trudności jakie odczuwało życie gospodarcze w związku z ubezpieczeniami społecznymi w latach kryzysu mogą odżyć nawet w silniejszym stopniu. Problem ubezpieczeniowy w Polsce nie został rozwiązany a dalsze odroczenie reformy może tylko skomplikować jej realizację w przyszłości.

„ERGE-MOTOR“

Tel. 7929 i 8626 POZNAŃ, Mylna 38/40

KOSZTORYSY, CENNIKI I PORADY FACHOWE
BEZPŁATNIE

FABRYKA tłoków, pierścieni, sworzni i tulei cylindrowych do wszelkich motorów spalinowych

PRECYZYJNA SZLIFIERNIA cylindrów i wałów korbowych

Największe i najstarsze przedsiębiorstwo tego rodzaju w Polsce

Na tych to przesłankach opiera się przekonanie opinii, iż ostateczna decyzja rządu pójdzie na rękę pracodawcom i pracownikom, jeśli chodzi o wysokość składek, przy jednoczesnym rozwiązaniu zasadniczych bolączek ubezpieczeniowych. Sądzić należy, iż punktem wyjścia przy decydowaniu będą nie tylko doraźne korzyści instytucji ubezpie-

zeniowych w postaci większego dochodu ze składek, lecz i skutki ogólno-gospodarcze wynikające z podwyżki oraz troska o przyszłość ubezpieczeń.

Przyszłość ta do tej pory przedstawiać się będzie w ciemnych kolorach dopóki ubezpieczenia nie zajmą właściwego miejsca w hierarchii potrzeb społecznych i gospodarczych.

Wiadomości związkowe

Posiedzenie Zarządu P.Z.P.M.

Dnia 7 bm. odbyło się w lokalu Związku zebranie Zarządu P.Z.P.M., na którym omówiono bieżące sprawy organizacyjne Związku.

Zarząd Oddziału P.Z.P.M. w COPie

13 bm. odbyło się w siedzibie Związku w Sandomierzu posiedzenie Zarządu Oddziału P.Z.P.M. w COPie. W obradach wzięli udział wszyscy Członkowie Zarządu. Na porządku dziennym były sprawy organizacyjne związane z działalnością istniejących i nowopowstających fabryk w COPie.

O rejestrację fachowców

12 bm. w lokalu Związku odbyła się wspólna konferencja przedstawicieli Związku z delegatami Min. P. i H., M. S. Wojsk., Min. Wyzn. Rel. i Ośw. Publ. oraz Głównego Urzędu Statystycznego, na której omówiono sprawę ankiety o stanie wykształcenia fachowców, zatrudnionych w przemyśle i rzemiośle.

Dział Bezpieczeństwa Pracy

Dział Bezpieczeństwa Pracy P.Z.P.M., mieszczący się dotychczas przy Muzeum Techniki i Przemysłu, Tamka 1, został ostatnio przeniesiony do lokalu Związku, Marszałkowska 140, tel. 2.02-78. Przy tej okazji przypominamy fabrykom metalowym, iż Dział Bezpieczeństwa Pracy udziela porad, deleguje inżynierów bezpieczeństwa pracy do fabryk, organizuje wykłady, pogadanki itp.

Z Grupy Przemysłu Motoryzacyjnego — Sekcja Motocyklowa

Komisja Koordynacyjna Sekcji Motocyklowej przy Grupie Przemysłu Motoryzacyjnego — na odbytych już 5-ciu posiedzeniach badała zagadnienie normalizacji części tak zwanych motocykli „setek“.

Wychodząc z założenia, że ustalenie norm produkcji, tak pod względem materiałowym, jak również pod względem konstrukcyjnym, winno przyczynić się do ujednostajnienia typów, zwiększyć serijność produkcji, a w konsekwencji przyczynić się do potania motocykla oraz części zamiennych — Komisja Koordynacyjna przewidziała już na najbliższym posiedzeniu, mającym odbyć się w dniu 17-go b.m. — rozstrzygnięcie zagadnienia produkcji kierownic i kół.

W pracach Komisji Koordynacyjnej biorą udział delegaci szeregu zainteresowanych firm.

Doświadczenie produkcyjne tych firm pozwala już dziś z pewnym optymizmem stwierdzić, że krajowa produkcja motocykla „setki“, zostanie zorganizowana możliwie na najwięcej racjonalnych podstawach.

Przydział pomocy naukowych ze składnicy Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych

Na skutek uchwały Komisji Szkolnictwa Zawodowego przy Polskim Związku Przemysłowców Metalowych dnia 9 i 16 grudnia 1938 r. przydzielono na Warszawę skompletowane w szafach pomoce naukowe wg. następującego rozdzielnika:

1. Szkole Doksztalającej Zaw. Nr. 6, przy ul. Otwockiej 3.
2. Szkole Doksztalającej Zaw. Nr. 14, przy ul. Kopernika 28.
3. Szkole Doksztalającej Zaw. Nr. 15, przy ul. Chłondnej 11.
4. Szkole Doksztalającej Zaw. Nr. 22, przy ul. Miedzianej 8.
5. Szkole Doksztalającej Zaw. Nr. 23, przy ul. Okopowej 55a.
6. Szkole Doksztalającej Zaw. Nr. 24, przy ul. Czerniakowskiej 128.
7. Szkole Doksztalającej Zaw. Nr. 25, przy ul. Kowelskiej 1.
8. Szkole Doksztalającej Zaw. Nr. 30, przy ul. Okopowej 55a.
9. Szkole Doksztalającej Zaw. Nr. 45, przy ul. Białoleckiej 36.

przydzielono komplet pomocy modelarsko odlewniczych.

W rezultacie wszystkie szkoły doksztalające dla metalowców stolicy, mieszczące się przy szkołach powszechnych i najbardziej odczuwające brak pomocy zostały zaopatrzone w eksponaty warsztatowe metodycznie zebrane z opisem technicznym.

W związku z powyższym otrzymaliśmy pismo z Kuratorium Okręgu Szkolnego Warszawskiego treści następującej:

„Kuratorium przyjmuje do wiadomości przekazanie przez Polski Związek Przemysłowców Metalowych 10-u kompletów pomocy naukowych dla publicznych szkół doksztalujących zawodowych (metalowych) w m. st. Warszawie i wyraża uznanie dla obywatelskiego stanowiska Związku oraz podziękowanie za ten wysoce cenny dar, który niewątpliwie przyczyni się do podniesienia poziomu nauczania młodzieży

rzemieślniczej. Kurator Okręgu Szkolnego Warszawskiego — W. Ambroziewicz“.

Uznając celowość dalszego prowadzenia składnicy pomocy naukowych, Komisja Szkolnictwa Zawodowego uchwaliła wystosować podziękowanie do wszystkich fabryk, które przez przysłanie eksponatów wzięły udział w organizacji składnicy i b. usilnie prosi Zarządy fabryk o dalsze zasilanie składnicy.

Szkolnictwo Zawodowe Fabryczne

Sp. Akc. J. John w Łodzi podjęła akcję dokształcania zawodowego pracowników fabrycznych. W celu podniesienia poziomu kwalifikacji zawodowych rzemieślników fachowych, dnia 6 marca został uruchomiony w fabryce 10-o miesięczny kurs dla wykwalifikowanych rzemieślników, mających poza okresem nauki i praktyki rzemieślniczej przynajmniej rok praktyki w kierunku obranej specjalności.

Kurs obejmuje:

1. przedmioty zawodowe: obróbka mechaniczna i ręczna, cieplna obróbka stali, pomiary warsztatowe i trasowanie, materiałoznawstwo, organizacja pracy i warsztatu.
2. przedmioty pomocnicze, związane z zawodem: rachunki, fizyka i maszynoznawstwo, rysunki zawodowe, higieny.
3. przedmioty ogólno-kształcące: język polski, wiadomości o Polsce współczesnej.

Wykłady i zajęcia tygodniowo wynoszą 12 godzin. Przyjęto na kurs 40 wykwalifikowanych rzemieślników.

Personel wykładający w ilości 12-u osób składa się przeważnie z inżynierów fabrycznych.

Inauguracja wykładów odbyła się w sali szkolnej, mie-

szcącej się w budynku fabrycznym w obecności Wojewody łódzkiego, p. Józewskiego, Delegata Min. Przemysłu i Handlu, p. inż. Gołębiowskiego oraz Naczelnika Wydziału Przemysłowego w Urzędzie Wojewódzkim, p. inż. Głogowskiego.

Otwarcie kursu zostało zapoczątkowane przemówieniem Dyr. Sp. Akc. J. John, p. Milkera, który zwrócił się z apelem do słuchaczy do wytrwałej pracy na kursie, która jest konieczna do osiągnięcia coraz to wyższego poziomu wykształcenia zawodowego.

Po inauguracyjnym wykładzie, p. dr. Parnowskiego, przemawiał Wojewoda, p. Józewski, który scharakteryzował sylwetkę łodzianina, jako człowieka usilnej i umiejętnej pracy, gdyż pomimo braku surowców łodzianin zdołał wytworzyć rozległy i doniosły z punktu widzenia potrzeb państwa, przemysł. W końcu swego przemówienia, p. Wojewoda życzył powodzenia nowozałożonej placówce, wzywając uczniów do wyteżonej pracy nad samym sobą.

Wycieczka SIMP do COPu

Z początkiem maja br. odbędzie się wycieczka naukowo-techniczna członków S.I.M.P. do Centralnego Okręgu Przemysłowego.

Trasa wycieczki obejmie Zakłady przemysłowe w następujących miejscowościach: Mielec, Dębica, Mościce, Rożnów, Rzeszów, Stalowa Wola.

Czas trwania wycieczki około 7 dni. Przejazdy odbędą się pociągami specjalnym. Koszt — obejmujący przejazdy, noclegi, posiłki — wyniesie około zł. 120.—.

Informacyj udziela biuro Stow. Inż. Mech. Pol. Warszawa, Al. Jerozolimskie 8.

Wiadomości z zagranicy

Zakupy i inwestycje zagranicą.

Egipt: 1) 1500 sztuk resorów stalowych. Szczegóły i oferty do 25 marca rb.: The Superintendent of Stores, Egyptian State Railways, Telegraphs and Telephones, 85 Sharia Saptich, Kairo.

2) 2 *wagi pomostowe*. Szczegóły i oferty do 29 marca rb. jak pod 1) względnie Londyn: The Chief Inspecting Engineer, Egyptian Government, 41 Tothill Street.

3) *Maszyny do obróbki skór* dla szkół przemysłowych. Szczegóły i oferty do dnia 8 kwietnia rb.: The Secretary General, Ministry of Education, Sharia El-Falaki, Kairo.

4) *Stacja pomp w Tata*, urządzenie kompletne, 4 motory Diesla, maszyny pomocnicze etc. Szczegóły, plany, kosztorys i bliższe warunki: The Director General, Mechanical and Electrical Department, Ministry of Public Works, Kairo.

Angola: Instalacja elektryczna dla wyciągów i kranów. Plany, szczegóły i oferty do 25 kwietnia rb.: Administracja portu Lobito, lub Lizboa: Direcção do Formento Colonial.

Indie brytyjskie: Pompy — centryfugi wraz z motorami na prąd zmienny. Szczegóły i oferty do dnia 24 kwietnia rb.: The Chief Controller of Stores, Indian Stores Department, Electrical Section, New Delhi.

Bulgaria: 1) Stacja transformatorów 20/6 Volt i montaż. Kosztorys 2,1 miliona Lewa. Kaucja 5%. Szczegóły i oferty do 23 marca rb.: Syndykat „Gramadata“, Gabrowo.

2) 12 stacyj rozdzielczych, 12 agregatów benzynowych (6 Volt). Kosztorys 135.000 Lewa. Oferty — szczegóły do 22 marca rb.: Ministerstwo Wojny, Arsenał, Sofia.

3) 6 traktorów po 30 HP. Kosztorys 900.000 Lewa. Kaucja przy ofercie 5% po otrzymaniu dostawy dalsze 10%. Oferty (szczegóły) do 27 marca rb.: Ministerstwo rolnictwa, Wydział hodowli bydła, Sofia.

4) 13.500 kg drutu trolejowego, profilowanego. Oferty: Zarząd m. Sofia. Termin 27 marca rb. Kosztorys: 472.500 Lewa. Kaucja 10%.

5) 6000 kg ocynkowanego drutu stalowego. Kosztorys 93.000 Lewa. Termin 27 marca rb. Kaucja 10%.

6) 2 pompy centryfugalne o elektrycznym napędzie. Kosztorys 200.000 Lewa. Dostawa do 6 miesięcy. Oferty: Państwowe Zakłady Górnicze, Pernik.

Grecja: 1 motor benzynowy, jednocylindrowy chłodzony wodą, wraz z dynamo 2,25 × B (37/45) Amper; 50/79 Volt z rezerwoarem etc.: Szczegóły i oferty do 21 marca rb.: Ministerstwo Komunikacji, Ateny.

Sjam: 12 lokomotyw elektrycznych, Diesel, BE 2431, Kompletne. Szczegóły i oferty do 1 czerwca rb.: Dyrekcja Kolei Państwowych, Bangkok, lub London: Mssrs. C. P. Sandberg, 40 Grosvenor Gardens.

Turcja: 1) Resory do wagonów i lokomotyw. Kosztorys 38.000 £ tur. Kaucja 2850 £ tur. Oferty do 24 marca rb.: Generalna Dyrekcja Kolei Państwowych i portów, Ankara.

Unia Południowo-Afrykańska: 1) Przyrządy i apa-

raty geograficzne (barometry aneroidowe, kompas, sekstanty, itp.). Szczegóły i oferty: The Chairman of the Tender Board, South Africa House, Trafalgar Square, London, W. C. 2.

2) Szlifierki, rozmaite. Szczegóły i oferty: The Chief Stores Superintendent, South African Railways and Harbours, Headquarters Offices, Room 38 A. Purchase Section, Johannesburg.

Bulgaria: Rolniczy Bank Spółdzielczy, Centrala w Sofii zakupi w rb. znaczne ilości maszyn i narzędzi rolniczych. W rachubę wchodzi w pierwszym rzędzie: plugi, brony, siewniki, żniwiarki, młocarnie etc.

Portugalska Afryka Wschodnia: Postanowiona budowa linii kolejowych wzdłuż rzeki Lurio (Mozambique) i w powiecie Tete długości 630 kilometrów.

Na marginesie Technicznych Targów Lipskich

Techniczne Targi Lipskie są największym w Europie przeglądem przemysłu metalowego. I chociaż obejmują właściwie tylko niemiecki przemysł tego działu, tym niemniej okazja zobaczenia zebranych razem i będących w ruchu eksponatów kilku tysięcy fabryk jest rzeczą tak bardzo interesującą, że nic dziwnego, iż rokrocznie Targi Lipskie są miejscem zjazdu dziesiątków tysięcy inżynierów i kupców nie tylko z Rzeszy Niemieckiej, ale i całego świata.

Atrakcją Targów są, oczywiście, maszyny.

Pamiętać trzeba, że Niemcy są po dziś dzień największym eksporterem maszyn, dzierżąc to stanowisko jeszcze od czasów przedwojennych.

W Niemczech pracuje 5.400 fabryk maszyn. Wartość produkcji przemysłu maszynowego Niemiec wyniosła w 1938 r. 5,5 miliarda marek.

Jak wielki jest wpływ niemieckiego przemysłu maszynowego na światowy rynek maszynowy, może świadczyć poniższe zestawienie, ilustrujące udział tego przemysłu w imporcie maszyn do niektórych krajów (obliczony w procentach pg. danych za 1937 r.):

Włochy	63,7%
Bałkany	60,3%
Węgry	60,2%
Szwajcaria	54,5%
Dania	53,4%
Polska	48,7%
Holandia	48,4%
Chile	42,9%
Szwecja	41,6%
Brazylia	41,5%
Stany Zjedn.	34,2%
Francja	34,2%
Wielka Brytania	24,9%

W roku bieżącym, zgodnie ze zwyczajem już kilkuletnim, Polski Związek Przemysłowców Metalowych zorganizował wycieczkę na Targi Lipskie. Wycieczka zgromadziła prawie 50 osób, które w czasie od 4 — 10 b. m. zwiedziły Salon Samochodowy w Berlinie, Targi Lipskie oraz fabryki maszyn Pittlera, Reineckera i Pfautera¹⁾. Ci co bywają na Targach Lipskich wiedzą, że wobec ogromu nagromadzonych tam eksponatów, błędem jest zwiedzać wszystkie hale targowe Targów Technicznych, a należy ograniczyć się do pewnego działu najbardziej interesującego osobę zwiedzającego. Autor niniejszej notatki ograniczył swoje zwiedzanie do trzech hal: 9, 15 i 14, w których zgromadzone były eksponaty przemysłu obrabiarkowego i narzędziowego.

Nacelną obserwacją, jaką odnosiło się na tegorocznych Targach, było, że niemiecki przemysł obrabiarkowy dokłada wszelkich starań, aby utrzymać kureczący się dlań rynek eksportowy. Terminy dostaw obrabiarek na zagranicę, z wyjątkiem pewnej ilości renomowanych fabryk, nie są już dla kupca zagranicznego tak długie, jak rok temu. Tokarka otrzymać można za 3 — 4 miesiące. Szlifierki, frezarki, prasy i heblarki są do nabycia z terminem 3 — 5 miesięcy.

Jest to zrozumiałym objawem polityki eksportowej, jeżeli uprzytomnimy sobie, że napływ zamówień eksportowych kształtuje się niezbyt korzystnie.

Oto cyfry (1928 r. = 100):

marzec 1936 r.	— 76,5
grudzień 1936 r.	— 81,4
marzec 1937 r.	— 97,2
grudzień 1937 r.	— 79,7
sierpień 1938 r.	— 60,4

¹⁾ Z okazji wycieczki do fabryk Pfautera i Reineckera, odbył się w Chemnitz bankiet, na którym gospodarzami byli kierownicy tych przedsiębiorstw. W czasie bankietu, przemówienia wygłosili pp.: Pfauter, Reinecker i prezydent m. Chemnitz. W imieniu wycieczki odpowiedział dr. Alfred Schnerr.

Zwyzka chińskiego eksportu cyny. Wywóz cyny z Chin wyniósł w 1938 r. 11250 ton wobec 10457 ton z poprzedniego roku. Od 1931 r., kiedy wywóz wyniósł 5948 ton z roku na rok eksport ten wzrastał, i jest nadzieja, że w dalszych latach powiększać się będzie rocznie o 1000 do 2000 ton. (T.).

Rozbudowa kopalń rud ołowiu i cynku w Bułgarii. Ostatnio została podpisana w Kolonii umowa pomiędzy bułgarskim towarzystwem akcyjnym Granitoid w Sofii i kolońską firmą Felten z Guillaume Carlswerk A. G. zarówno jak i firmą Otto Wolf na rozbudowę kopalń ołowiu i cynku w Rhodopen. Niemiecka grupa przejmuje 50% akcji Górniczego Towarzystwa „Pirin“ w Sofii, które do tego czasu było jedynym właścicielem Akc. Tow. Granitoid. Rozbudowa jest obecnie w toku. (T.).

Zamówienia na tabor kolejowy w Jugosławii. Zarząd kolei jugosłowiańskich zamierza w ciągu najbliższych 5 lat odnowić tabor kolejowy. Na kosz-

ty te przeznaczono jeden miliard dynarów, wydając rocznie 200 milionów. Mają być sprowadzane tylko artykuły nie wyrabiane w kraju. (T.).

Duży spadek wywozu cyny z Indii Holenderskich. Wywóz cyny z Indii Holenderskich wyniósł w lutym 1939 r. 1417 ton wobec 2449 ton z lutego 1938 r. W styczniu rb. wywóz ten wyniósł 2199 ton. (T.).

Nowa państwowa fabryka armat w Finlandii. W Jyväskylä uruchomiona została państwowa fabryka armat, a to na podstawie licencji uzyskanej od głośnej szwedzkiej fabryki „Bofors“. (A.).

W Szwecji powstaje fabryka tlenku glinu. A. B. Svenska Aluminiumkompaniet, Mansbo, której połowa kapitału akcyjnego, wynoszącego 2 miliony koron jest w posiadaniu należącego do trustu Mellona norweskiego tow. akc. A/S Norsk Aluminium Company, Oslo, postanowiła budowę fabryki

Ten spadek zamówień jest niewątpliwie rezultatem polityki gospodarczej czynników niezyczliwych Niemcom. Nic też dziwnego, że Niemcy dokładają wszelkich starań, aby ubytek na pewnych odcinkach nadrobić sukcesami na innych. Tym tłumaczyć można transakcję z Polską, tym też uzasadnić należy skuteczną ofensywę na kraje bałkańskie.

Drugim spostrzeżeniem, jakie nasunęło się na tegorocznych Targach, to fakt podrożenia maszyn niemieckich. Zjawisko to, zaobserwowane już w roku ubiegłym, pogłębiło się w roku bieżącym. Widocznie wiąże się to ze spadkiem siły nabywczej pieniądza niemieckiego. Co znamienne, że tej zwwyżki cen nie kompensuje już premia eksportowa, którą wytwórca odstępuje nabywcy zagranicznemu, udzielając od cen rabat 20 — 30%.

Autor przeprowadził analizę na kilku maszynach, przy czym skonstatował, że w niektórych wypadkach cena niemiecka z 1939 r. jest równa, a nawet wyższa od cen, po jakich podobne maszyny budowane są w Polsce.

W każdym razie skonstatować można, że w szeregu wypadków twierdzenie, że polskie maszyny są znacznie droższe od niemieckich, jest już nieścisłe, co dotyczy nie tylko najtańszych maszyn, ale nawet o wyższych kwalifikacjach maszyn polskiego pochodzenia.

Trzecim wreszcie spostrzeżeniem jest rzucający się w oczy fakt, że na ogół poziom jakościowy produkcji niemieckiej obniżył się. Chociaż wszechstronność programu w dalszym ciągu musi imponować każdemu, chociaż tworzenie coraz to nowych form i konstrukcji świadczy o nieustającym wysiłku mózgowi techniki niemieckiej, budząc zrozumiałą zazdrość i podziw, to jednak w samym wykonaniu widać, że produkcja odbywa się w warunkach nie normalnych. Odbijają się tu niewątpliwie trudności materiałowe, do których w pogawędkach przynajmniej zresztą sami Niemcy, muszą mieć na to wpływ i inne przyczyny, wśród których niepoślednią rolę

odgrywać będzie i pośpiech w wykonywaniu maszyn.

Albowiem, o ile powyżej cytowaliśmy cyfry ilustrujące napływ zamówień zagranicznych, wykazując ich spadek, o tyle poniżej podane cyfry napływu zamówień krajowych świadczą o wzroście spożycia krajowego (1928 = 100):

marzec 1936 r.	113,0
grudzień 1936 r.	173,0
marzec 1937 r.	175,9
grudzień 1937 r.	178,9
sierpień 1938 r.	220,7

Czym tłumaczyć tak wysoki stopień inwestowania się niemieckiego przemysłu w maszyny? Rozwój przemysłu zbrojeniowego zapewne jest poważnym czynnikiem, jednak jeżeli się zważy, że Niemcy już od dziesiętków lat są krajem wysokoprzemysłowym, fakt ten nie może być jedynym uzasadnieniem. Wydaje się, że mamy tu do czynienia ze zjawiskiem uciekania od zysków, któreby trzeba w znacznej części oddawać państwu, i od oszczędności, któreby musiały być lokowane w markach, lub niemieckich papierach.

Bilans handlowy Niemiec jest ujemny. Walut nie ma. Złota, mimo „operacji“ żydowskiej, niewiele. Cóż pozostaje przemysłowcom, których majątek, ulokowany w fabryce, rentuje się i daje dochód w markach papierowych. Ucieka od papieru i kupuje maszyny, pomny bolesnych doświadczeń z przeszłości powojennej, że banknot, nie oparty o trwałe pokrycie — jest tylko papierem.

S. G.

W czasie pobytu w Lipsku, uczestnicy wycieczki udali się pod pomnik Ks. Józefa Poniatowskiego, pod którym złożyli ufundowany kosztem uczestników i Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych wieniec z napisem: „Wodzowi Narodu — Przemysłowcy Metalowi“.

tlenku glinu, a to w celu zapewnienia pokrycia za-
potrzebowania aluminium na wypadek wojny.

Potrzebne ilości tlenku glinu otrzymywała
S. A. Svenska Aluminiumkompaniet dotąd wyłącz-
nie od swej siostrzanej spółki w Oslo. Surowiec po-
trzebny do uzyskania tlenku glinu uzyska obecnie
spółka ta z rudy korundu, wydobywanej przez
szwedzką spółkę Boliden. (A.).

*Francja buduje fabrykę samolotów i motorów
w Indochinach.* W mieście Hanoi, Indochiny fran-
cuskie, powstaje wielka fabryka samolotów i moto-
rów. Produkcja w pierwszym roku osiągnie 150
aparatów - samolotów i 400 motorów. (A.).

Przedłużenie europejskiego kartelu rur. Na
odbytej w dniach 22 i 23 lutego rb. w Paryżu konfe-
rencyj przedstawicieli europejskiego kartelu rur po-
stanowiono w zasadzie przedłużenie wygasającego
dnia 31 stycznia 1940 kartelu do dnia 31 grudnia te-
goż roku. Biuro kartelu otrzymało już w tej mierze
zgody wszystkich zainteresowanych. Trudności, jak-
ie wyłoniły się na skutek niedawnych zmian geopo-
litycznych w Europie centralnej, w szczególności
z powodu przyłączenia ziem sudeckich do Niemiec,
zostały w drodze wzajemnego porozumienia się bez-
pośrednio zainteresowanych usunięte.

Układ ten ustalił dla czechosłowackiej fabry-
ki „Mannesman“ w Komotau pewne kontyngenty,
z równoczesnym jednak zrezygnowaniem ze stro-
ny tych zakładów z rynków w Sudetach, które tym
samym zastrzeżone zostały wyłącznie dla Niemiec.
Ponadto przedłużone zostały również porozumienia
z holenderską fabryką de Maas oraz włoskimi fa-
brykami.

Pertraktacje prowadzone z szwedzkimi zakła-
dami przemysłowymi Sandviken i Uddelholm nie
doprowadziły na razie do pełnego porozumienia.
W kołach zbliżonych do kartelu liczą się jednak
z tym, że już w niedługim czasie i te układy dopro-
wadzą do pomyślnych wyników. (A.).

Francuski koncern metali lekkich. W Paryżu
powstała nowa spółka dla produkcji i sprzedaży me-
tali lekkich. Firma tejże brzmi: „Forgéal“. Kapitał
zakładowy pełno wpłacony wynosi 10 milion. fran-
ków. W skład rady nadzorczej wchodzi przedstawicie-
le następujących zakładów przemysłowych: Pé-
chiney, Ugine, Compagnie Générale d'Electrometa-
lurgie, Aluminium Française i Duraluminium. (A.).

Produkcja stali w Niemczech. Z powodu
ogromnego zapotrzebowania, produkcja stali kon-
strukcyjnej w Niemczech wzrosła od 1932 roku
o 300%, a stopów stali o 500%. Austriacka produk-
cja stopów stali była w latach poprzednich w 80%
eksportowana; obecnie eksport stanowi zaledwie
30% wytwórczości, ponieważ zapotrzebowanie we-
wnętrzne jest bardzo duże. Obecnie produkcja jest
ok. 45% wyższa, aniżeli była przed rokiem. Produk-
cja stali w styczniu wyniosła 2.096.287 ton, wobec
1.943.513 w grudniu przy tej samej ilości dni pracy

(26). Stan dziennej produkcji podniósł się z 74.751
w grudniu do 80.626 w styczniu, co stanowi wzrost
7,8%. (G.).

*Sytuacja na rynku drutu i gwoździ w Niem-
czech.* W przemyśle druciarskim pozniwały niemal
zupełnie spółki akcyjne, za wyjątkiem wielkich to-
warzystw, kontrolowanych przez poważne stalown-
ie. Zamiast 72 spółek akcyjnych, które istniały
w 1932 roku jest obecnie zaledwie 9.

Tranzakcje eksportowe są w tym dziale jak
dotąd słabe. Mimo, że zapotrzebowanie na drut gal-
wanizowany i drut glijowany jest duże, ilość tran-
zacji obecnie zawartych jest nieznaczna. Ceny po-
zostają bez zmiany, z wyjątkiem gwoździ, które nie-
znacznie spadły wobec zjawienia się gwoździ ame-
rykańskich po bardzo niskich cenach. (G.).

Bilans motoryzacji w Niemczech za r. 1938. —
(Dane, zaczerpnięte ze specjalnego wydania Urzędu
Statystycznego Rzeszy, dotyczącego „Kraftverkehrs-
wirtschaft“ — Ruch motorowy i jego gospodarka —
w r. 1938).

Przemysł samochodowy, a raczej motorowy
zatrudniał w końcu r. 1938 o 10.000 ludzi więcej niż
w tym samym okresie r. 1937. Razem zatrudnionych
było w tym przemyśle pod koniec r. 1938 — 139.000.

Produkcja wyniosła 571.929 jednostek, czyli o
9% plus, niż w r. 1937. Wartość brutto tej produk-
cji wyniosła 1,7 miliarda RM. (szacunek). Łożono
nacisk na zaopatrzenie rynku wewnętrznego w pier-
wszym rzędzie w samochody ciężarowe i transpor-
towe. Produkcja motocykli nastawioną była w pier-
wszym rzędzie na eksport. Sprzedano w r. 1938 po-
jazdów mechanicznych za 1,26 miliarda RM, wobec
1,18 miliarda RM w r. 1937. Jest to nie notowany
dotąd w historii Rzeszy rekordowy zbyt. Eksport
osiągnął wartości 161 milionów RM, t. j. o 15 milio-
nów RM więcej, niż w roku 1937. Wartość tego eks-
portu pokrywa jednak zaledwie jedną trzecią war-
tości importu niemieckiego benzyny oraz smarów,
olejów i t. p.

W r. 1938 zarejestrowano na terenie Rzeszy —
bez Sudetów — 583.142 nowe jednostki, z czego na
obszar Niemiec w dawnych granicach, t. j. bez Au-
strii, przypadło 560.302 jednostek, czyli o 7,3% wię-
cej niż w r. 1937. A.

*Schneider & Cie, Creusot, buduje wysokie pie-
ce w Marokko.* W kołach francuskiego przemysłu
żelaznego uchodzi za pewne, że koncernu Schneider
& Cie, w Creusot, przystąpi w najbliższym już cza-
sie do budowy wielkich hut oraz wysokich pieców
w Marokko. Fundusze, uzyskane ze sprzedaży pa-
kietu akcji Skoda S. A. zostaną właśnie obrócone
na ten cel. Eksploatacja tych hut i wysokich pieców
będzie ułatwiona wskutek nowo odkrytych złóż ru-
dy żelaznej oraz węgla kamiennego. Nie ulega wą-
pliwości, że rozbudowa tego przemysłu w Marokko
francuskim mieć będzie wszelkie cechy przemysłu
wojennego. A.

Źródła zakupu.

Dźwigi osobowe i osobowo-ciężarowe:

Fabryka Maszyn „Moc” Sp. Akc., Warszawa, Wolska 121, tel. 248-30 (16)

* „Bracia Jenike, Fabryka Dźwigów Spółka Akcyjna”. Warszawa, Aleja Jerozolimska 20, telefony: 629-64 i 220-00. (15)

* Roman Groniowski Sp. Akc. Fabryka Dźwigów, Warszawa, Emilii Plater 10, telefon centrala: 8-00-80. (17)

Elektrody do spawania lukiem elektrycznym:

Franc. Tow. Akc. „Perun” Warszawa, Oddział w Polsce. Biuro: ul. Jasna 1, tel. 560-47. Fabryka: ul. Grochowska 301, tel. 10.45-90. (10)

Elewatory (podnośniki):

Wytwórnia Maszyn Inż. I. Banachiewicz i S-ka. Dawn. Krawczyk i S-ka. Przedstawicielstwo w Warszawie f-ma „Metaferrum”, ul. Ks. Skorupki 12 m. 5, telefon 8.49-30. (18)

Gaśnice

MI - RA Zjednoczone Wytwórnie Gaśnicze, Warszawa, Wspólna 3-a, telefon 9-70-34, 9-43-94. (3)

Imadła ślusarskie

stałe i obrotowe. Zakłady Mechaniczne i Odlewnia Żelaza, Inż. Jan Abratański i S-ka, Spółka firmowo-komandytowa w Rembertowie, telef. 2 podm. Nr. 11. Biuro: Warszawa, ulica Wspólna 30, telefon Nr. 8.15-92. (1)

Łańcuchy:

Pierwsza Polska Wytwórnia Łańcuchów Rolkowych, St. Kubiak, Warszawa, Hrubieszowska 9, tel. 6.75-44. Łańcuchy przegubowe Gall'a dla dźwigów, przeciągarek i do napędu maszyn. Łańcuchy do transportatorów, elewatorów, do czyszczenia rur kotłowych (płomiennych), łańcuchy do maszyn przedziałniczych. Łańcuchy syst. Fleyer'a dla celów nośnych. Koła zębate łańcuchowe. (20)

Łańcuchy:

Łańcuchy i sztancowane wyroby, Spadkobiercy Juliusza Jarischa, Fabryka Śrub i Wyrobów Tłoczonych w Łodzi, ul. Wodna Nr 11/13. (36)

Łożyska kulkowe

Karol Kuske: Warszawa 1, skrzyn. poczt. 299, Telefony: 920-95 i 988-61, ul. Nowogrodzka 12, depesze: Karkus, Warszawa. Łódź, ul. Kilińskiego 84. Telefon 205-81. Poznań, ul. 27 grudnia 16. Telefon 48-25.

Odlewy:

Mokotowska Odlewnia Żelaza, T. Gołębiowski i Synowie, Warszawa, Madańskińskiego 67, tel. 4.16-83 (43)

Okna żelazne:

Wytwórnia Maszyn Inż. I. Banachiewicz i S-ka. Dawn. Krawczyk i S-ka. Przedstawicielstwo w Warszawie, f-ma „Metaferrum” ul. Ks. Skorupki 12 m. 5, telefon 8.49-30. (18)

Okucia budowlane —

od zwyczajnych do najodrobniejszych. Fabryka Okuć Budowlanych, Bracia Lubert Sp. Akc., Warszawa, ul. Złota Nr. 34, telef. 647-35 i 690-10. (21)

Ołowiane Wyroby

blacha, rury, druty, folie W. Kemnitz, Warszawa IV Terespolska 24, tel. 10.24-24 (11)

Piece węglowe

stałe palące się, systemu amerykańskiego, niezawodne, o nowoczesnej linii. Herzfeld & Victorius, Spółka Akcyjna, Grudziądz. (22)

Pierścienie tłokowe

do silników lotniczych, samochodowych i maszyn parowych. Zakłady Mechaniczne i Odlewnia Żelaza, Inż. Jan Abratański i S-ka. Spółka firmowo-komandytowa w Rembertowie, tel. 2 podm. Nr. 11. Biuro: Warszawa, ul. Wspólna Nr. 30, tel. 8.15-92. (1)

Pompy:

„Sirius”, Specjalna Fabryka Pomp odśrodkowych i turbinowych. Warszawa-Praga, Zamojskiego 51, telefon 10.18-25. (23)

* Zakłady Mechaniczne Inżynier Stefan Twardowski, dawniej Brandel, Witoszyński i S-ka. Pierwsza w Polsce fabryka pomp odśrodkowych turbinowych. Warszawa-Praga, Grochowska 314. Telefon 10.18-86. (24)

Pompy wirowe

samozasysające, wolnobieżne typu „SIHI”, do wody, benzyny, benzolu, ropy, oleju gazowego, spirytusu, octu, wina, mleka, solanek, amoniaku i t. p., pompy przeciwpożarowe kondensatowe, do mokrego powietrza i pompy próżniowe. Herzfeld & Victorius, Spółka Akcyjna, Grudziądz. (22)

Pędnie:

Wytwórnia Maszyn Inż. I. Banachiewicz i S-ka. Dawn. Krawczyk i S-ka. Przedstawicielstwo w Warszawie f-ma „Metaferrum”, ul. Ks. Skorupki 12 m. 5, telefon 8.49-30. (18)

Przewody elektryczne:

Centralne Biuro Sprzedaży przewodów „Centroprewod”, Sp. z o. o., Warszawa, Królewska 23, tel. 3-40-31 — 34. (25)

Radiatory żeliwne wszelkich modeli:

„S. O. R.” Syndykat Odlewni Radiatorów, Sp. z o. odp., Warszawa, ul. Czackiego 15/17, tel. 767-01. (26)

Rury faliste:

i przewody rurowe do pary dla wysokiego i niskiego ciśnienia oraz wyroby z blachy, spawane acetylenem, wykonywa i dostarcza Fabryka Przewodów Rurowych „Compensator” W. Maciejewski i S-ka, Warszawa, ul. Św. Stanisława 1/3, telef. 618-72. (27)

Rury żeliwne wodociągowe stojące i wirowolane:

Biuro Sprzedaży Rur Ziedn. Odlewni: „Ruropol”, Warszawa, Nowy Świat 35. Telefony: 209-26 i 274-43. (28)

Silniki

spalinowe Diesla z komorą wstępną patent Benz. Fabryka Maszyn i Odlewnia Żelaza Maurycy Bauer wł. Ryszard Bauer, Łódź, ul. Piotrkowska 170. Telefon 128-23.

Spawalnice, urządzenia acetylenowe i elektryczne:

Tow. Akc. „Perun”, Warszawa. Biuro: Jasna 1, tel. 5-60-47. Fabryka: Grochowska Nr. 301, tel. 10.45-90. (10)

Sztancowane wyroby:

Masowe artykuły sztancowane, tłoczone i ciągnione. Fabryka Wyrobów Metalowych Wacław Czajkowski i S-ka, sp. z o. o. Warszawa, Młynarska 33, telefon 278-95. (30)

Wagi:

Wagi uchylnie: nośności od 1 do 20 kg. ze skalą kolową (przemysłowe), nośność od 10 do 1.500 kg. i wyżej. Specjalna Fabryka Wąg Uchylnych J. CAUDR w Lublinie. Wyłącznie Przedstawiciele T-wo Block — Brun, S. A. Warszawa Gmach Hotelu Bristol tel. 676-43.

Wagi wagonowe, wozowe, magazynowe, kranowe i inne:

A. Krzykowski, Fabryka Wąg, Warszawa, Łucka 13, telefony: 646-85 i 840-85. (31)

Walce drogowe:

Pierwsza Fabryka Lokomotyw w Polsce, Sp. Akc. Zakłady w Chrzanowie (Małopolska), Zarząd w Warszawie, Zgoda 8. (32)

Wodociągi domowe

samoczynne z kompletną armaturą elektryczną, zastępujące wodociągi miejskie. Herzfeld & Victorius, Spółka Akcyjna, Grudziądz. (22)

Wyroby kute:

Wszelkie wyroby kute, imadła, osie, kryzy, blachy płużne i t. p. Brevillier-Urban T. A., Ustroń. (33)

Zegarów Fabryka:

Bracia Fortwängler, właśc. K. F. Hettlich w Warszawie. Okopowa 26. Tel 615-47. (34)

Zjednoczone polskie fabryki śrub

Sp. z ogr. odp. Centrala: Bielsko, Inwalidów 2. Adres telegr. „SRUBA-BIELSKO”, tel. 2740, 2741, 2742. Oddział, Warszawa, Widok 19, telefony: 273-23 i 234-84. (48)

Żelazne dachy, okna

i świetlniki specjalne oszklone bez kitu. A. Alschler i Syn, Biała, ul. Hetwerowej 58, poczta Bielsko, skrytka poczt. 287. (35)

ZAKŁADY ELEKTROMECHANICZNE ROHN-ZIELIŃSKI, S. A.

LICENCJA BROWN-BOVERI
WARSZAWA, UL. BIELAŃSKA 6.

ZAKRES PRODUKCJI FABRYK w ŻYCHLINIE
I CIESZYNIE:

Silniki trójfazowe, od najmniejszych do 3000 KM. ■ Transformatory o mocy do 24000 kVA, 165000 V. ■ Maszyny prądu stałego ■ Silniki do trakcji elektrycznej ■ Generatory trójfazowe ■ Maszyny elektryczne do pracy na okrętach ■ Aparatura elektryczna ■ Elektryczne oświetlenie wagonów kolejowych ■ Pompy wirowe i tłokowe.

Telefony Wydziału Sprzedaży 6.58-86, 6.06-34
WŁASNE BIURA I PRZEDSTAWICIELSTWA:
KATOWICE—ŁÓDŹ—KRAKÓW—POZNAŃ
SOSNOWIEC—RADOM—LUBLIN—WILNO
(45)

CYNKOWNIA WARSZAWSKA

(Właśc.: inż. T. RAPACKI i Z. ŚWIĘCICKI)

Warszawa, ul. Boduena Nr. 3

Tel.: 10.20-98, 6.52-07, 6.52-77 i 2.42-62

produkuje blachę żelazną cynkowaną w taśmach i arkuszach oraz przyjmuje do cynkowania przedmioty i konstrukcje żelazne.
(8)

FABRYKA K. ZAWADZKI i S-ka

Warszawa, Mazowiecka 11.
Telef.: 633-29, 309-29 i 227-34.

ARTYKUŁY DO GALWANOTECHNIKI

WANNY z całkowitym uzbrojeniem

ANODY nikielowe (depolaryzowane) — srebrne — kadmowe i inne

APARATY do masowej galwanizacji

KAPIEGALWANICZNE do:

niklowania — chromowania — kadmowania — srebrzenia — miedziowania — mosiądzowania — cynowania — cynkowania — zlocenia

TARCZE FILCOWE DO SZLIFOWANIA ■ PASTY DO POLEROWANIA METALI ORAZ WYROBÓW Z MAS PŁASTYCZNYCH.
(32)

SPECJALNA ODLEWNIA METALI JÓZEF DYJASIŃSKI

WARSZAWA, ul. Mińska 24. Tel. 10.18-08

WYKONYWA ODLEWY:

Z BRONZU FOSFOROWEGO, BRONZU MANGANOWEGO, BRONZU STALOWEGO, BRONZU GLINOWEGO, MOSIĄDZU, GLINU, CYNKU, MONELU, DELTA METALU i t. p.

POLECA: BIAŁE METALE ŁOŻYSKOWE
(48)

Rury stalowe gazowe i koflowe

dostarcza

„SKŁADNICA INSTALATORÓW”

Spółdzielnia Handlowa w Warszawie z odpowiedzialnością udziałami, zorganizowana przez Związek Właścicieli Przedsiębiorstw Urządzeń Zdrowotnych R. P.

Zarząd: Krucza 44, telefony 9.79-53 i 8.43-23.
Składy: Srebrna 16, telefon 3.03-23. (—)

Stanisław Gajewski

Skład narzędzi wszelkiego rodzaju i wyrobów żelaznych

Warszawa, ul. Ś-to Krzyska Nr. 5
Telefon Nr. 5.25-55, 5.25-66 (30)

Wacław Gajewski

Warszawa
ul. Ś-to Krzyska 20
tel. 256-14, 314-08

Narzędzia,
artykuły techniczne
i wyroby żelazne.

Skład konsyg.
Imadel stoł. Benn'a

